DUBBA · OYSS HAZIRLIK **CEVAP ANAHTARI**

10. Sınıf Tarih Dersi 1. Dönem 2. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 4

Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Anahtar ve sorular çevrim içi

10. Sınıf Tarih · 1. Dönem 2. Ortak Yazılı (Senaryo 4)

1. Bir öğrenci, Türkiye Selçuklu Devleti'nin Anadolu'da yaptığı iki savaşı karşılaştırmak için aşağıdaki tabloyu hazırlamış, bazı hücreleri boş bırakmıştır.

Ölçüt	Miryokefalon Savaşı (1176)	Kösedağ Savaşı (1243)
Karşı karşıya gelen taraflar	Türkiye Selçuklu Devleti – Doğu Roma (Bizans)	Türkiye Selçuklu Devleti – Moğollar
Savaştan önce Türkiye Selçuklu Devleti'nin durumu	①	İç sorunlar ve Babaîler İsyanı yüzünden zayıflamıştı.
Savaşın sonucunu belirleyen taktik ya da gelişme	②	③

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1.1. Tablodaki ①, ② ve ③ numaralı boş hücreleri uygun bilgilerle doldurunuz.

1.2. Tablonun "Savaştan önce Türkiye Selçuklu Devleti'nin durumu" satırını dikkate alarak iki savaşın Türk tarihinin seyrine etkilerinin neden zıt yönde olduğunu her savaş için ayrı ayrı açıklayınız.

2. Bir tarih öğretmeni, Büyük Selçuklu ordusunun zaman içindeki gelişimini tartışmak için aşağıdaki iki kısa metni hazırlamıştır (kurgusal metinler).

> ***Kaynak A · Devletin kuruluş yılları*** *Selçuklular bağımsız bir devlet kurmaya çalışırken ordunun gövdesini, beylerinin çevresinde toplanan Türkmen boyları oluşturuyordu. Askerler onar, yüzer ve biner kişilik birlikler hâlinde düzenlenir; seferlerde orduyu hükümdar bizzat yönetirdi. Savaşlarda düşmana asıl darbeyi ok ve yayla donanmış atlılar vururdu.*
>
> ***Kaynak B · Devlet kurumsallaştıktan sonra*** *Devlet yerleşik bir düzene kavuştukça sultanın çevresinde, sarayda yetiştirilmiş, sürekli görev yapan ve maaş alan askerlerden kurulu bir birlik belirdi. Ülkedeki bütün topraklar devletin sayılmaya başladı; bir bölgenin vergi gelirini alan kişi, karşılığında savaşa her an hazır asker beslemek ve o bölgenin güvenliğini korumakla yükümlüydü. Bu yolla beslenen askerler zamanla ordunun en kalabalık kısmını oluşturdu. Türkmen boyları ise daha çok sınır boylarında akın yapmakla görevlendirildi. Bununla birlikte birlikler yine onlu düzene göre ayrılıyor, seferlerde ordunun başında sultan bulunuyor, düşman saflarını atlılar yarıyordu.*

İki kaynağı karşılaştırarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

2.1. Kaynak A ile Kaynak B'yi karşılaştırarak ordu teşkilatında süreklilik gösteren unsurları ve Kaynak B'de ortaya çıkan yeni kurumları aşağıdaki tabloya yazınız. Yeni kurumları kitabınızda geçen adlarıyla belirtiniz.

Unsur türü	Unsurlar
Süreklilik gösteren **iki** unsur	
Değişim gösteren **iki** kurum (adlarıyla)	

2.2. Kaynak B'de anlatılan değişikliklerin sultanın merkezî otoritesine etkisini **iki** yönüyle açıklayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

3. Bir lise öğrencisi, Türkiye Selçuklu Dönemi'nden kalma yapıların bulunduğu bir Anadolu şehrini gezdikten sonra defterine aşağıdaki notları almıştır.

> ***Gezi defterinden (kurgusal)*** *"Gezimize, ustalıklı taş işçiliğiyle yapılmış bir anıt mezarla başladık. Rehberimiz, bu tür anıt mezarları İslam dünyasında ilk kez Türklerin yaptığını anlattı; bazı uzmanlar, Türklerin Türkistan'da içinde yaşadıkları çadırların biçiminin bu yapılarla taşa aktarıldığını düşünüyormuş. Ardından bir medreseye geçtik. Taç kapısı geometrik desenler, kıvrık dallı bitki motifleri ve hat sanatıyla yazılmış yazı kuşaklarıyla bezenmişti; içerideki kubbenin eteğinde yer yer çini kaplamalar duruyordu. Medresenin bir odasında, vakfedilmiş kitapların saklandığı bir kütüphane varmış. Rehber, şehirdeki kervansarayda ve bir dergâhta da kitap dolapları bulunduğunu, bu kitapları yalnız medrese öğrencilerinin değil, şehirde okumak isteyen herkesin kullanabildiğini anlattı."*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

3.1. Defterde anlatılan yapılardan hareketle Türkiye Selçuklu sanatının Anadolu'nun **Türkleşmesine** ve **İslamlaşmasına** katkısını, her biri için defterden **bir** kanıt göstererek ayrı ayrı açıklayınız.

3.2. Defterde kütüphanelerin bulunduğu yapıları ve bu kütüphanelerden kimlerin yararlandığını dikkate alarak vakıf kütüphanelerinin Anadolu'da bilginin yayılmasına etkisini **iki** yönüyle açıklayınız.

4. Bir öğrenci, Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair tartışmaları araştırırken aşağıdaki kartı hazırlamıştır.

> ***Araştırma kartı*** *Amerikalı gazeteci Herbert Adams Gibbons, 1916'da yazdığı kitapta Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu açıklamak için kendine bazı sorular yöneltmiştir. Bu sorulardan üçünü kendi cümlelerimle aktarıyorum:*
>
> *I. Öteki Anadolu Türklerinden ayrılan ve reislerinin adıyla anılan bu topluluk gerçekte kimlerden meydana geliyordu?*
>
> *II. Bu topluluğun bir geçmişi var mıydı?*
>
> *III. Bu topluluk en baştan bir devlet kurmayı mı amaçlamıştı?*
>
> *Gibbons, kitabının ilk bölümüne Osman'ı tarihte yeni bir ırkın ortaya çıkışıyla birlikte anan bir başlık koymuştur.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

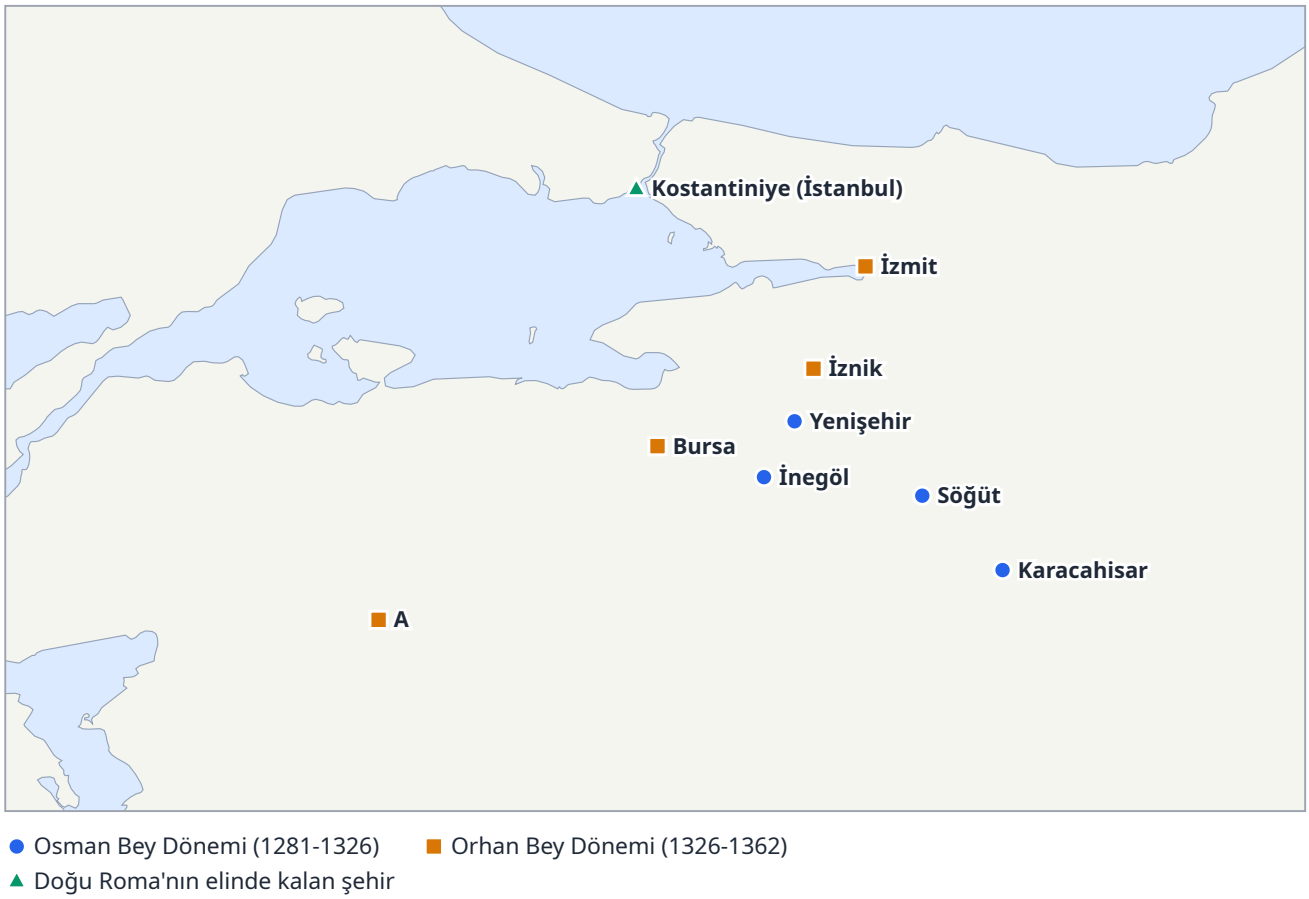
4.1. Karttaki I. ve II. soruların her biri, araştırmaya başlamadan önce kabul edilmiş bir varsayım taşımaktadır. Bu varsayımları ayrı ayrı belirleyiniz ve Gibbons'ın kitabının ilk bölüm başlığıyla ilişkisini açıklayınız.

4.2. Karttaki III. soruya Halil İnalcık'ın görüşüne dayanarak bir cevap yazınız; cevabınızda İnalcık'ın yararlandığı eseri ve bu eserden **iki** bilgiyi belirtiniz. Ardından bu cevabı, Paul Wittek'in Osmanlı Beyliği'nin dünyaya hâkim olma düşüncesini **ne zaman** benimsediğine dair görüşüyle karşılaştırınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

5. Şekil 1'de Osman Bey ve Orhan Bey dönemlerinde Osmanlı topraklarına katılan bazı yerler gösterilmiştir. Haritada **A** ile gösterilen yer, Balıkesir ve çevresini yöneten bir Türk beyliğinin topraklarıdır; bu topraklar 1345'te Osmanlı ülkesine katılmıştır.

Şekil 1. Osman Bey ve Orhan Bey dönemlerinde Osmanlı topraklarına katılan bazı yerler

Taban harita: Natural Earth (kamu malı). Konumlar yaklaşık.

Bir müzenin XIV. yüzyıl salonundaki tanıtım panosunda ise şu bilgi yer almaktadır (kurgusal pano metni):

> *Aynı yüzyılın ortalarında Boğazların Avrupa yakasındaki tablo bambaşkaydı. Sırp ve Bulgar krallıkları dağılmış, her feodal bey yalnızca kendi bölgesinde söz sahibi olmuştu. Osmanlı ilerleyişinden çekinen bazı feodal beyler ise birbirleriyle anlaşıyor, kimi zaman Doğu Roma'yı ya da Avrupa'dan başka güçleri de yanlarına alıyordu.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

5.1. Haritada A ile gösterilen beyliğin adını yazınız. Şekil 1'deki Bursa, İznik ve İzmit ile A'yı, Osmanlıların bu toprakları **kimden aldığı** bakımından karşılaştırarak 1345'teki gelişmenin Osmanlı genişlemesinde ortaya çıkardığı değişikliği açıklayınız. Ardından bu değişikliğin XIV. yüzyılın sonraki yıllarında da sürdüğünü kitabınızda yer alan **bir** örnekle gösteriniz.

5.2. Panoya göre Balkanlardaki siyasi durumun Osmanlıların ilerleyişini **kolaylaştıran** ve **yavaşlatan** birer yönünü açıklayınız.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

6. Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

> ***Bir tarih sunumunun notlarından (kurgusal)*** *Yıldırım Bayezid'in oğulları Süleyman, Musa, İsa ve Mehmed Çelebiler arasında yıllarca süren taht mücadelesi, 1413'te Mehmed Çelebi'nin I. Mehmed adıyla Osmanlı tahtına çıkmasıyla sona erdi. Yeni hükümdarın ilk işi, Rumeli'deki Osmanlı otoritesini sağlamlaştırmak oldu. Ardından Anadolu'ya seferler düzenledi: İzmir'i Aydınoğulları'nın elinden alarak Osmanlı topraklarına kattı, Karamanoğulları'nı yenilgiye uğrattı, Hamidoğulları ile Candaroğulları'nı Osmanlı hâkimiyeti altına aldı. 1421'de öldüğünde geride yeniden birleşmiş bir ülke bırakmıştı. Bu yüzden I. Mehmed, "Osmanlı'nın ikinci kurucusu" olarak anılır.*

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

6.1. Metinden I. Mehmed'in biri **taht mücadelesiyle**, diğeri **Anadolu'daki topraklarla** ilgili **iki** icraatını seçiniz. Her icraatın devletin hangi durumunu değiştirdiğini belirterek "Osmanlı'nın ikinci kurucusu" nitelemesinin yerinde olup olmadığını değerlendiriniz.

6.2. Metinde I. Mehmed'in önce Rumeli'deki otoritesini sağlamlaştırdığı, sonra Anadolu'ya yöneldiği belirtilmektedir. Bu sıralamanın gerekçesini, Fetret Devri'nde Osmanlı topraklarının Rumeli'de ve Anadolu'da yaşadığı farklı durumla ilişkilendirerek açıklayınız.

Puanlama anahtarı ve örnek cevaplar Dubba'nın hazırladığı örneklerdir; resmî değerlendirme ölçütleri ODSGM ve okulun tarafından belirlenir.

Soru – Öğrenme Çıktısı – Beceri

Soru	Öğrenme çıktısı	Beceri
1	TAR.10.1.1. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte 1040-1299 yılları arasında meydana gelen önemli askerî mücadelelerin Türk tarihinin seyrine etkilerini karşılaştırabilme	KB2.7. Karşılaştırma
2	TAR.10.1.2. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türklerde devlet ve ordu teşkilatında meydana gelen değişim ve sürekliliği yorumlayabilme	SBAB4. Değişim ve Sürekliliği Algılama (Değişim ve Sürekliliği Neden ve Sonuçlarıyla Yorumlama)
3	TAR.10.1.4. Türkistan'dan Türkiye'ye uzanan süreçte Türk-İslam medeniyetinde bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında meydana gelen gelişmeleri Anadolu'nun Türkleşme ve İslamlaşma sürecine etkisi açısından değerlendirebilme	KB2.14. Yorumlama
4	TAR.10.2.1. Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna dair farklı görüşleri tartışabilme	SBAB2.4. Kaynağı Sorgulama
5	TAR.10.2.2. 1299-1453 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirdiği siyasi ve askerî mücadeleleri yorumlayabilme	SBAB2.5. Kaynağı Yorumlama
6	TAR.10.2.2. 1299-1453 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Rumeli'de gerçekleştirdiği siyasi ve askerî mücadeleleri yorumlayabilme	SBAB4. Değişim ve Sürekliliği Algılama

Puanlama Tablosu

1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1	4.2	5.1	5.2	6.1	6.2	Toplam
6	10	8	8	8	8	8	10	8	8	10	8	100

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Çözümler ve Puanlama Anahtarı

1.1. TAM PUAN (6 PUAN)

Beklenen cevap (2 + 2 + 2):

Hücre	Beklenen Cevap
①	Güçlüydü; II. Kılıçarslan'ın Anadolu'daki Türk varlığını güçlendirmek için düzenlediği seferler Doğu Roma için ciddi bir tehdit oluşturuyordu. (Kabul: "Doğu Roma ordusu yolda salgın hastalıklarla kayıp verince barış teklif edecek kadar üstün durumdaydı.")
②	Selçuklu askerleri Doğu Roma ordusunun geçeceği geçidin yamacında pusu kurdu; ani bir baskınla ordunun büyük bölümünü dağıttı.
③	Moğollar sahte ricat yöntemini kullandı: öncü birliklerini birden geri çekti, peşlerine düşüp dağılan Selçuklu öncülerini imha etti. (Kabul: bozgunu duyan Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ordugâhtan ayrılıp Tokat'a çekilmesi üzerine Selçuklu askerlerinin savaş meydanını terk etmesi.)

Her hücre ayrı puanlanır; bir hücredeki hata diğerlerinin puanını etkilemez.

KISMİ PUAN: 1 doğru hücre 2 puan; 2 doğru hücre 4 puan. ② hücresinde yalnızca "baskın" ya da yalnızca "pusu" yazılmışsa bu hücre için 1 puan; ③ hücresinde Moğolların taktiği adı verilmeden "geri çekilir gibi yaptılar" biçiminde doğru anlatılmışsa tam puan (2) verilir.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; iki savaşın bilgilerini birbirine karıştıran (ör. Miryokefalon'da sahte ricat); ① hücresine Kösedağ öncesindeki zayıflığı yazan ya da tarihsel olarak hatalı cevaplar.

1.2. TAM PUAN (10 PUAN)

Beklenen cevap (5 + 5):

I. **Miryokefalon Savaşı:** Savaştan önce güçlü olan ve Doğu Roma'yı tehdit eden Türkiye Selçuklu Devleti, Doğu Roma ordusunu yendi. Bu zaferle Doğu Roma'nın Türkleri Anadolu'dan çıkarma ve Anadolu'yu geri alma ümidi sona erdi; Anadolu'nun Türk yurdu olduğu kesinleşti. Etki Türk varlığını güvenceye alan yöndedir. (5 puan)

II. **Kösedağ Savaşı:** Savaştan önce iç sorunlar ve Babaîler İsyanı ile zayıflamış olan Türkiye Selçuklu Devleti, Moğollar karşısında bozguna uğradı. Devlet yıkılmadı ancak ağır bir darbe aldı; Anadolu Moğol tahakkümüne açıldı ve Selçuklular 1243-1308 yılları arasında bu tahakkümden kurtulamadı. Etki Türk siyasi gücünü sarsan yöndedir. (5 puan)

KISMİ PUAN: Her savaş ayrı puanlanır (5 + 5). Savaşın etkisi doğru yazılmış ancak savaştan önceki durumla ilişkilendirilmemişse o savaş için 3 puan. Yalnızca savaşın sonucu (kazanan taraf) yazılıp Türk tarihine etkisi açıklanmamışsa o savaş için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; etkileri savaşlar arasında karıştıran (ör. Kösedağ'dan sonra Doğu Roma'nın Anadolu'yu geri alma ümidini yitirdiği); kitap bölümünde geçmeyen olaylara dayanan ya da tarihsel olarak hatalı cevaplar.

2.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Beklenen cevap (2 + 2 + 2 + 2):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Unsur türü	Beklenen Cevap
Süreklilik gösteren iki unsur	Aşağıdakilerden herhangi ikisi: ordunun onlu sisteme göre düzenlenmesi; seferlerde orduya hükümdarın komuta etmesi; ordunun asıl vurucu gücünün süvariler (ok ve yaylı atlılar) olması.
Değişim gösteren iki kurum	(1) Sarayda yetiştirilen, sürekli görevli ve maaşlı **gulam** askerlerinden oluşan **hassa ordusu** (saray gulamları); (2) ülke topraklarının vergi gelirlerinin hizmet karşılığında dağıtıldığı **ikta** sistemi ve ordunun en kalabalık kısmını oluşturan ikta askerleri.

KISMİ PUAN: Her öge ayrı puanlanır (4 öge × 2 puan). Kurum doğru anlatılmış ancak adı (gulam / hassa ordusu, ikta) yazılmamışsa o öge için 1 puan. Kurum hücresine iki kurumdan biri yerine Türkmenlerin ordunun gövdesi olmaktan çıkıp sınır boylarında akıncı kuvvet olarak kullanılması yazılmışsa, doğru bir değişim olduğu ancak bir kurum olmadığı için o öge 1 puan alır.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; süreklilik hücresine değişim gösteren unsur yazan ya da tersini yapan (yanlış hücredeki öge puan almaz); kaynaklarda bulunmayan unsurları (ör. Osmanlı yeniçerileri, tımar) yazan ya da tarihsel olarak hatalı cevaplar.

2.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Beklenen cevap (4 + 4):

I. **İkta sistemi:** Topraklar devletin malı sayıldığından ikta sahipleri toprağı ancak savaşa hazır asker bulundurma ve bölgenin güvenliğini sağlama şartıyla işletebiliyordu. Böylece devlet hem merkezî otoritesini güçlendirdi hem de her an savaşa hazır büyük bir askerî güce sahip oldu. (4 puan)

II. **Gulam askerlerinden oluşan hassa birliği:** Sarayda yetiştirilen, maaşlı ve sürekli görevli bu askerler sarayı ve hükümdarı korudu. Doğrudan sultana bağlı daimî bir birliğin bulunması sultanın gücünü artırdı; ordunun gövdesini yalnız boy beylerine bağlı Türkmen birliklerinin oluşturduğu döneme göre merkez daha güçlü hâle geldi. (4 puan)

(Kabul: iki yönden biri olarak Türkmen birliklerinin sınır boylarına kaydırılması; ordunun gövdesinin artık boy beylerine bağlı birliklerden oluşmaması, sultanın boy beylerine bağımlılığını azaltıp merkezi güçlendirdi.)

KISMİ PUAN: Her yön ayrı puanlanır (4 + 4). Değişiklik doğru belirtilmiş ancak merkezî otoriteye etkisi açıklanmamışsa (ör. yalnızca "ikta sistemi geldi") o yön için 2 puan. "Merkezî otorite güçlendi" yargısı hangi değişikliğe dayandığı gösterilmeden yazılmışsa toplam 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; değişikliklerin merkezî otoriteyi zayıflattığını ileri süren; Kaynak B dışındaki uygulamalara (ör. atabeylik) dayanan ya da tarihsel olarak hatalı cevaplar.

3.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Beklenen cevap (4 + 4):

I. **Türkleşmeye katkı:** Defterdeki taş işçiliğiyle yapılmış anıt mezar bir **kümbettir**. İslam dünyasında bu yapıları ilk kez Türkler inşa etmiştir ve bazı sanat tarihçilerine göre kümbetler Türklerdeki çadır sanatını mimariye yansıtır. Türkistan'dan getirilen gelenek Anadolu'da kalıcı taş eserlere dönüşerek bölgeye Türk kimliğini kazandırmıştır. Yapının adı (kümbet) yazılmadan anıt mezar ve çadır geleneği bağı doğru kurulmuşsa da tam puan verilir. (Kabul: medresedeki çini kaplamalar; Uygurlardan beri Türklerde kullanılan çini sanatının asıl gelişiminin Anadolu'da gerçekleşmesi.) (4 puan)

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

II. **İslamlaşmaya katkı:** Medrese ve taç kapısındaki hat sanatıyla yazılmış yazı kuşakları, geometrik ve bitkisel süslemeler İslam sanatının özelliklerini taşır. Dinî eğitim veren medreselerin ve İslam sanatıyla süslenmiş yapıların Anadolu şehirlerinde çoğalması, bölgenin İslami bir görünüm kazanmasını ve İslam kültürünün yayılmasını sağlamıştır. (4 puan)

KISMİ PUAN: Her katkı ayrı puanlanır (4 + 4). Defterden doğru kanıt gösterilmiş ancak katkı açıklanmamışsa (ör. yalnızca "kümbet var") o öge için 2 puan. Katkı doğru açıklanmış ancak defterden kanıt gösterilmemişse o öge için 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; Türkleşme ve İslamlaşma için aynı kanıtı aynı gerekçeyle yazan (yalnız biri puanlanır); defterle ilgisi olmayan ya da tarihsel olarak hatalı cevaplar (ör. kümbetleri Doğu Roma'dan alınmış yapı türü sayma).

3.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Beklenen cevap (4 + 4); aşağıdakilerden herhangi ikisi kabul edilir:

- **Kamusal mekânlarda bulunmaları:** Kütüphanelerin yalnız medresede değil kervansaray, dergâh gibi herkesin girip çıktığı yapılarda açılması, kitabı yalnızca öğrencilerin değil şehir halkının da kullanabilmesini sağladı; halk bilim ve eğitime yaygın biçimde ulaştı.
- **Vakıf sistemiyle ayakta durmaları:** Kitapların vakfedilmesi ve kütüphanelerin vakıf gelirleriyle yaşatılması, hizmetin sürekli ve okuyucu için ücretsiz olmasını sağladı; kütüphaneler medreselerle birlikte ilmî çalışmaları destekledi.
- **İlim ehlini buluşturmaları:** İlim ehlinin bir araya gelip sohbet ettiği ve bilgi alışverişinde bulunduğu bu kütüphaneler yeni bilim insanlarının yetişmesine katkıda bulundu; Türk-İslam kültürü Anadolu şehirlerinde kök saldı.

KISMİ PUAN: Her yön ayrı puanlanır (4 + 4). Yön doğru belirtilmiş ancak bilginin yayılmasıyla ilişkilendirilmemişse (ör. yalnızca "kervansarayda da kütüphane vardı") o yön için 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; 3.1'deki sanat yapılarını tekrar eden; kütüphanelerin yalnız bir zümreye açık olduğunu ileri sürerek defterle çelişen ya da tarihsel olarak hatalı cevaplar.

4.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Beklenen cevap (3 + 3 + 2):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

I. **I. sorudaki varsayım:** Soru, Osmanlıları kuran topluluğun öteki Anadolu Türklerinden ayrı, farklı bir topluluk olduğunu baştan kabul etmektedir; araştırılması gereken bir konu, soru içinde kanıtlanmış gibi sunulmuştur. (3 puan)

II. **II. sorudaki varsayım:** Soru, bu topluluğun bir geçmişinin olmayabileceğini, yani tarih sahnesine yeni çıkmış bir topluluk olabileceğini varsaymaktadır. (3 puan)

III. **Bölüm başlığıyla ilişki:** İki varsayım da Osmanlıları geçmişi olmayan, Anadolu Türklerinden ayrı yeni bir unsur gibi gösterir; bu yönüyle Gibbons'ın ilk bölüm başlığındaki "tarihte yeni bir ırkın ortaya çıkışı" iddiasına zemin hazırlar. (2 puan)

KISMİ PUAN: Her öge ayrı puanlanır (3 + 3 + 2). Varsayım doğru belirtilmiş ancak hangi soruya ait olduğu karıştırılmışsa o öge için 1 puan. İlişki yalnızca "başlıkla ilgili" denerek açıklanmadan yazılmışsa III. öge için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; Gibbons'ın "yeni ırk" iddiasını doğru bilgi gibi sunan; kitap bölümünde geçmeyen kavramlara (ör. iç/dış eleştiri, birincil/ikincil kaynak) dayanan ya da tarihsel olarak hatalı cevaplar.

4.2. TAM PUAN (10 PUAN)

Beklenen cevap (2 + 2 + 2 + 4):

I. **İnalcık'ın dayandığı eser:** Yahşi Fakih'in *Menâkıbnâme-i Âl-i Osman* adlı eseri. (2 puan)

II. **Eserden iki bilgi (1 + 1):** Osman Bey 1299'da Karacahisar'da kendi adına hutbe okutarak bağımsızlığını ilan etmiştir; ardından kendi milletinin töresini uygulayacağını açıklayıp bir kadı atamıştır. (2 puan)

III. **III. soruya İnalcık'ın cevabı:** Evet; İnalcık'a göre Osman Gazi beyliği yeni ve bağımsız bir Türk-İslam saltanatı olarak bilinçli biçimde teşkilatlandırmıştır. Bağımsızlık ilanı, töre ve kadı ataması, devlet kurma iradesinin Osman Gazi döneminde, yani kuruluşun ilk yıllarında görüldüğünü gösterir. (2 puan)

IV. **Wittek'le karşılaştırma:** Wittek'e göre Osmanlı Beyliği dünyaya hâkim olma düşüncesini ancak kurulduğu yüzyılın sonunda benimsemiştir; bu görüşte büyük siyasi hedef sonradan ortaya çıkar. İnalcık ise bağımsız bir devlet olarak teşkilatlanmayı Osman Gazi dönemine, 1299'a yerleştirir. Fark, devlet hedefinin ortaya çıktığı zamandadır: İnalcık kuruluşun başını, Wittek yüzyılın sonunu gösterir. (Kabul: iki görüşün aynı şeyi ele almadığını, İnalcık'ın bağımsız bir devlet kurmaktan, Wittek'in dünya hâkimiyeti düşüncesinden söz ettiğini belirterek yapılan karşılaştırma.) (4 puan)

KISMİ PUAN: Her öge ayrı puanlanır (2 + 2 + 2 + 4). Eser adı verilmeden "Yahşi Fakih'e göre" yazılmışsa I. öge için 1 puan. Karşılaştırmada Wittek'in görüşü doğru aktarılmış ancak İnalcık'la farkı açıklanmamışsa IV. öge için 2 puan; Wittek için yalnızca "gaza tezi" yazılıp hedefin zamanına değinilmemişse IV. öge için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; iki tarihçinin görüşlerini birbirine ya da Gibbons'a atfeden; Karacahisar hutbesini Wittek'e dayandıran ya da tarihsel olarak hatalı cevaplar.

5.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Beklenen cevap (2 + 3 + 3):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

I. **Beylik:** Karesioğulları (Karesi) Beyliği. (2 puan)

II. **Değişiklik:** Şekil 1'deki Bursa, İznik ve İzmit, Osmanlıların Doğu Roma'dan aldığı şehirlerdir; Osman Bey ve Orhan Bey döneminin genişlemesi Doğu Roma aleyhine olmuştur. 1345'te ise ilk kez bir Türk beyliğinin, Karesioğulları'nın toprakları Osmanlı'ya katıldı; Osmanlı genişlemesi artık yalnız Doğu Roma'ya değil, Anadolu'daki Türk beyliklerine de yönelmeye başladı. (3 puan)

III. **Sonraki yıllardan örnek (biri yeterli):** I. Murad'ın 1387'de Karamanoğulları'nı, ardından Candaroğulları ile Hamidoğulları'nı itaat altına alması; Yıldırım Bayezid'in seferiyle Saruhanoğulları, Aydınoğulları, Menteşeoğulları, Hamidoğulları ve Germiyanoğulları'nın 1390 başında Osmanlı idaresine girmesi; Yıldırım Bayezid'in Karamanoğulları ve Kadı Burhaneddin topraklarını ele geçirmesi. (3 puan)

KISMİ PUAN: Her öge ayrı puanlanır (2 + 3 + 3). II. ögede yalnızca "Karesioğulları ilk Türk beyliğidir" yazılıp haritadaki Doğu Roma şehirleriyle karşılaştırılmamışsa 1 puan. Örnek doğru ama beylik adı ya da hükümdar belirtilmeden genel ifadeyle yazılmışsa (ör. "başka beylikler de alındı") III. öge için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; A'yı Doğu Roma toprağı ya da Osman Bey dönemine ait sayan; Bursa, İznik veya İzmit'i bir Türk beyliğinden alınmış gösteren; örnek olarak XV. yüzyıla ait ya da Doğu Roma'dan alınan yerleri gösteren veya tarihsel olarak hatalı cevaplar.

5.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Beklenen cevap (4 + 4):

I. **Kolaylaştıran yön:** Sırp ve Bulgar krallıklarının dağılması ve her feodal beyin yalnız kendi bölgesinde hüküm sürmesi, Balkanlarda Osmanlılara karşı birleşik ve güçlü bir direnişin bulunmamasına yol açtı; bölünmüş beylikler tek tek ele alınabildiği için Osmanlıların ilerleyişi kolaylaştı. (4 puan)

II. **Yavaşlatan yön:** Osmanlı ilerleyişinden çekinen feodal beylerin kendi aralarında ya da Doğu Roma ve Avrupa'daki başka güçlerle ittifak kurması, Osmanlıların karşısına zaman zaman daha kalabalık güçler çıkardı; bu iş birlikleri Rumeli'deki fetihleri yer yer yavaşlattı ya da durdurdu. (4 puan)

KISMİ PUAN: Her yön ayrı puanlanır (4 + 4). Durum panodan doğru aktarılmış ancak Osmanlı ilerleyişine etkisi açıklanmamışsa o yön için 2 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; iki yönü aynı gerekçeye bağlayan; panoyla çelişen ya da panodaki dönemin dışında kalan olaylara (ör. İstanbul'un fethi) dayanan cevaplar.

6.1. TAM PUAN (10 PUAN)

Beklenen cevap (5 + 5):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

I. **Taht mücadelesiyle ilgili icraat:** I. Mehmed, kardeşleri Süleyman, Musa ve İsa Çelebilerle süren taht mücadelesini kazanarak 1413'te tahta çıktı. Böylece Ankara Savaşı'ndan sonra şehzadeler arasında bölünmüş olan devlet yeniden tek bir hükümdarın yönetimine girdi ve Fetret Devri sona erdi. (5 puan)

II. **Anadolu'daki topraklarla ilgili icraat (metindekilerden biri ya da birkaçı):** İzmir'i Aydınoğulları'ndan aldı, Karamanoğulları'nı yendi, Hamidoğulları ile Candaroğulları'nı Osmanlı hâkimiyetine soktu. Böylece Fetret Devri'nde Osmanlı hâkimiyetinden çıkmış Anadolu toprakları yeniden Osmanlı'ya bağlandı. (5 puan)

Değerlendirme: Bu iki icraatla bölünmüş hanedan ve dağılmış topraklar yeniden tek devlet çatısında toplandı; Osmanlı'nın siyasi birliği yeniden sağlandığı için I. Mehmed'e "ikinci kurucu" denmesi yerindedir. (Değerlendirme her icraatın son cümlesinde yapılabilir; ayrı puanı yoktur.)

KISMİ PUAN: Her icraat ayrı puanlanır (5 + 5). İcraat metinden doğru seçilmiş ancak devletin hangi durumunu değiştirdiği belirtilmemişse o öge için 2 puan. İcraat ve değiştirdiği durum doğru yazılmış ancak "ikinci kurucu" nitelemesiyle hiçbir yerde ilişkilendirilmemişse toplamdan 2 puan düşülür. İki icraat da Anadolu topraklarından seçilmişse yalnız biri puanlanır.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; Fetret Devri'ni Ankara Savaşı'ndan önceye yerleştiren; metinde olmayan icraatları I. Mehmed'e atfeden ya da tarihsel olarak hatalı cevaplar.

6.2. TAM PUAN (8 PUAN)

Beklenen cevap (4 + 4):

I. **İki bölgenin farklı durumu:** Fetret Devri'nde Osmanlılar Balkanlardaki topraklarını büyük ölçüde korudu; Anadolu'da ise yeniden kurulan beylikler yüzünden önemli toprak kayıpları yaşadı. (4 puan)

II. **Önce Rumeli'nin sağlamlaştırılmasının gerekçesi:** Kitapta bu tercihin gerekçesi açıkça yazılmadığından, iki bölgenin Fetret Devri'ndeki durumuna dayanan her tutarlı gerekçe tam puan alır. Örnekler:

- Büyük ölçüde korunan Rumeli toprakları devletin elde kalan en sağlam dayanağıydı; I. Mehmed önce burayı güvenceye alıp bu bölgenin asker ve kaynaklarına dayanarak Anadolu'daki kayıpları geri almaya yöneldi.
- Arkasını Rumeli'de güvenceye alarak Anadolu beylikleriyle uğraşırken iki cephede aynı anda tehlikeye düşmekten kaçındı.
- Elde tutulan toprakları kaybetme tehlikesini önlemek, kaybedilmiş toprakları geri almaktan önce gelir; bu yüzden önce korunan bölgede otoritesini kurdu. (4 puan)

KISMİ PUAN: Her öge ayrı puanlanır (4 + 4). Bölgelerden yalnızca birinin Fetret Devri'ndeki durumu doğru yazılmışsa I. öge için 2 puan. Gerekçe bölgelerin durumuyla ilişkilendirilmeden genel ifadeyle yazılmışsa (ör. "Rumeli önemliydi") II. öge için 1 puan.

SIFIR PUAN: Boş bırakılan; Fetret Devri'nde Rumeli topraklarının kaybedildiğini, Anadolu'nun korunduğunu yazarak bilgileri ters çeviren ya da tarihsel olarak hatalı cevaplar.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif